

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI., vácsi körút 15.

hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre " 3.50
Negyedévre " 1.75

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDÉN VASÁRNAP.

Iskola és fajgyűlölet.

Mindennemű ragálynak sajátos, jellegzetes tulajdonsága, hogy pusztító munkájában egyáltalán nem válogató. Egykép fölkeresi — kellő óvóintézkedések híján — a szegény és gazdag lakát, egykép nem kerüli el az értelmiség és a föld népe küszöbét, hanem innen is, onnan is szedi áldozatait.

Ez a jelenség volt tapasztalható az antiszemizmusnál is.

És a mikor az az ember voltáról megfelekezett fiatal dunántúli ügyvéd — bosszúból — legelsőként megkísérelé hirdetni ezt a külföldről importált »elmélet«-et, vajmi kevésbé számolt annak veszedelmes természetével.

Az elméletből nagyon hamar »gyakorlat« lett!

A bőven létező fertőző anyag mihamar megtermékenyült. S midőn azok, kiknek a praeventiv, utóbb már a repressiv intézkedések megtétele emberi és hazafiúi kötelességük volt, vétkes közönnyel néma szemlélők maradtak: rohamos gyorsasággal oltatott be az ország lakosságának minden rangu és rendü elemeibe.

Legelszomorítóbb bizonyosságát szolgáltatták ennek a lezajlott választások.

Láttunk ügyvédet, orvost; láttunk földbirtokost, papot, tanítót, izgatni.

S ki kell jelentenünk, hogy ezek között a két utolsónak jutott a legsúlyenteljesebb s hozzájuk legkevésbé sem méltó szerep.

Ami a pozsony és nyitra megyei alsóbb rendü papság mívelt, annak csak a középkorbeli fanatikus zsidóüldözések között lelhetjük párját. De arra sem gondolhatott volna soha józan és kötelességéhez hű ember, hogy tanárok és tanítók lesznek a gyűlölet apostolai.

Megértük azonban ezt is.

Lubrich Agost, egyetemi nyilvános rendes

tanár és Tomor Ferencz, budapesti középiskolai tanár voltak azok, a kik nyílt antiszemita programmal képviselőjelölteként léptek fel. Hála a magyar nép túlnyomó többségének józan eszének, mely mindinkább tisztul a mételeytől, számos elvtársaikkal együtt ők is elbuktak a szégyennel teljes küzdelemben.

De ez csak annyit jelent, hogy meg vannak fosztva attól a lehetőségtől, hogy antiszemita élveiket a törvényhozó testület székeiről hirdethessék. S ha feltételezünk felőlük némi következetességet, hinnünk kell, hogy kudarcuk daczára is ugyanazon elveket valják.

És ez a hiba!

Mert nem egyedül vannak.

Exempla decent, hogy Magyarország összes iskoláinak tanítói karában elvtársaik léteznek. Számos, igen számos esetről van biztos és hiteles tudomásunk, mely esetek arról tanuskodnak, hogy hazánk néhány előkelő tanintézete, a fővárosban ugy, mint a vidéken, a fajgyűlöletet ápolja, s annak nyílt kifejezést ad.

Néhány kirivóbb eset fölemlítését máskorra tartva fenn, ezuttal csak elvileg van néhány szerény szavunk.

Azt kérjük t. i. hogyan egyeztethető össze az iskola magasztos céljával a fajgyűlölet ápolása és a tanárok példája után való terjesztése? S miután minden iskola, minden tanintézet szabályzata kötelességévé teszi a tanulóknak, hogy tanáraikat szeressék, becsüljék és tiszteljék, kérjük: hogyan lehet kivánni a zsidó tanulótól azt, hogy nyílt antiszemita tanárát szeresse, becsülje és tisztelje?

Kérjük, megfelelő-e azon tanár lelkiismeretesen tanári kötelességeinek, a ki nyíltan kijelentette, s programbeszédekkel, izgatással bebizonyította, hogy ő antiszemita? Sőt kérjük, hogyan merészel az ilyen tanár szemébe nézni

zsidó tanítványainak, kik a tőle nyert oktatásért tanpénzt fizetnek?

Szükségtelen tovább fűznünk e kérdéseket. Feleljenek meg azokra lelkiismeretük szerint azok, kiknek kezébe hazánk tanügye van letéve.

S ha megfeleltek, vonják le végre a felelet következményeit tettekben!

Hisszük, hogy ennek is eljön az ideje mihamarább. Megerősít e reményünkben Trefort miniszter urnak a fővárosi IV. ker. választóihoz megválasztatása után intézett beszédének azon része, mely az antiszemitizmust bátran, nyíltan és élesen elítéli!

De végre is — tetteket lássunk!

Kármán Zoltán.

Zsidó gyarmatok.

Napilapjaink e héten azt ujságolták, hogy zsidó feliratu pénzek első példányai, melyeket a párisi Alliance Israelite Universelle a szentföldi zsidó gyarmatok számára veretett, immár Bécsbe érkeztek. A pénzek bronzból valók, egész fél és negyed piaszter értékűek. Az egyik oldalon az illető gyarmat neve héber betűkkel látható, mint פתח תקוה (Peszach Tikvah = Remény kapuja), מקוה ישראל (Mikveh Jiszroel = Izrael reménysége), זכרון משה (Zichron Moseh) = Mózes emléke), רשון לציון (Rison L'cijon = Czionfő), עקרון (Ekron) stb.; míg a másik oldalon **A**

I. U. betűk (All. Isr. Univ.) és a pénz értéke olvasható.

A zsidó ujságolvasó közönség nagy része e hirnek a révén tudta meg, hogy Palesztinában — vannak zsidó gyarmatok. De a beavatottabbak is, azok tudni illik, kik hébe-hóba bepillantanak valamelyik zsidó felekezeti folyóiratba, vagy lapba, azok is csak homályos fogalmat szerezhettek maguknak a Palesztinában létesített zsidó gyarmatokról, azoknak viszonyáról az államhoz egyrészt és a párisi Alliancehoz másrészt, az elemekről, melyek e gyarmatokat alkotják, a kilátásokról, melyekkel magukat a jövőre nézve kecsegtetik, és egyáltalán honnan, miért és minek létesültek e gyarmatok, vagyis helyesebben, ki létesítette, ki támogatja őket, mi okból és mi ezélből?

Nem mind e kérdésre felel meg ugyan a hozzám érkezett jeruzsálemi levél, de midőn egyrészt feltárja előttünk az egyik, a legnagyobb zsidó gyarmat életét, másrészt bő anyagot szolgáltat a gondolkodásra, s minden esetre megismertet bennünket oly viszonyokkal, a minőkről mi biz eddig nem igen álmodoztunk és a melyek nagyon megérdemlik, hogy a zsidó hitű férfiú, lakjék bár Stockholmban, vagy Szmirnában, New-Yorkban, vagy Debreczenben, velük egy kissé foglalkozzék.

Az itt következő nagyérdékü leveletek magyar származásu (nagy-károlyi) hitsorsos, a de-

Zsidó költőkből.

III.

(Jehuda Halévi.)

Gabiról költői egyéniségével sokban ellenkezik Halévié. E költő műveiből egy hatalmas vágy emelkedik ki, mely betölti egész lelkét, visszhangzik minden szavában. E vágy a Jeruzsálem utáni sóvárgás.

Halévi lelke egészen beleolvadt a régi zsidóság szellemébe, vagy jobban mondva, a régi zsidóság szelleme központosult a költő lelkében. Azonosnak érzi ő magát népével s egyetlen vágya azt ismét nagynak, ismét hatalmasnak, ismét egységesnek látni. Mint a tengeren hánykódó előtt a meszeségből sugárzó világító torony, úgy áll lelke előtt Jeruzsálem. Ezután vágyik, ezt akarja hatalmasnak látni, ez foglalja el egész képzelmi világát.

A „Czion“ cz. remek költeményben megragadón jut kifejezésre a költő bújja, vágya, reménye. A költeményből idézem a következő sorokat:

Vajj' ki adna szárnyat?
Messze tájra elrepülnék,
Látni roncsolt tájad,
S roncsolt szíved ott leülnék.

Szent rögödre hullva,
Köveid csókolva sorba,
Könnyeimbe fúlva,
Hadd boruljak ott a porba.

Sirjaidra állnék,
Hol nyugosznak ők, az ősök,
Majd Hebrónba szállnék;
Ott pihennek ők, a hősök.

Szöleidbe mennék,
Fel Gileadra, mászva hegyre,
Erdeidbe mennék,
Szent hegyed csodálva egyre:

Halévi szeretete Jeruzsálem iránt egész a rajongásig fokozódik. Sorvad, ég, remeg, hogy egyszer láthassa Jeruzsálem földjét, hogy egyszer csókolhassa szent romjait.

Félre unott élet!
Vágyam az úgy éled,
Hogy hulljak ott porba
S áztasam azt sorba:
Vágytól égnek félek,
Sirva nyög e lélek:
Hagynám Szeferádom,*)
Járnék éren-nádon,
Szálló szálfán mennék,
Pusztaságban lennék,
A hol tigris törtet,
Párducz ordít, csörtet,
El, el, társaim, hűvem,
Bolygásért vágy szívem,

*) Spanyolországot.

rék és érdemes Krausz J. M., a jeruzsálemi osztrák-magyar zsidó hitközség (kolel) titkára írta ki már 25 éve, hogy a szent városban tartózkodik. Levelét klaszszikus héber nyelven fogalmazta, melyet kevesen kezelnek oly gyönyörűen és oly tökélyel, mint ő.

Egy éve mult, — ez a levél bekezdése — hogy egyetlen leányomat nem láttam; pedig nem is nagyon messzire lakik innen: Peszach Tikvoh gyarmaton, hol férje nagy hivatalt visel, t. i. második bíró. Négy éve, hogy a gyarmaton letelepedtek. Az első években gyermekeim legalább kétszer évente jöttek el hozzám néhány napra Jeruzsálembe, de én, tudja Isten, nem juthattam hozzá, hogy őket, bár ezt többször ígértem nekik, viszontlátogassam. Egy év óta aztán elmaradtak a kedves látogatók. Hja! vöm második bíró Peszachtikvohban és az ilyen hatalmas férfiak könnyen megsértődnek; kijelentette hogy míg hozzájuk el nem megyek, addig sem neki, sem feleségének semmi dolga Jeruzsálemben. Mit tehettem hát? Egy szép napon — előtte való éjjel nyugtalan, gonosz álmaim voltak; imádott leányomat halva láttam elterülve, — kaptam magam és megszöktem hivatalomból: A császári postakocsi a jó országuton könnyen haladt, és estére már Jaffában voltam. — Hej! mikor én a szent földre jöttem, országutnak, postakocsinak nyoma sem volt; egy tevehajtó tévéjére kötött holmimmal együtt, és én

folytonos rettegés és halálfélelmek közt himbálództam a sivatagnak eme emelet magasságig megrakott hajójának legtetetjén, és ha kiabálni mertem, a tevét még csak akkor kezdték igazában kergetni; talán ez okozta, hogy azóta irtóztam az utazástól.

Néhány órai pihenés után, korán reggel felkeltem, hogy körülnézzek a városba érkező szekerek közt, nem találnék-e köztük peszachtikvai alkalmatosságra, mely esetleg magával vihetne. Némi keresés után csakugyan találtam egy peszachtikvai embert, ki szívesen ígérte, hogy elvisz magával, de kikötötte, hogy, a hol az ut nehéz lesz, ott a szekérről leszálljak, mert ilyenkor ők is gyalogolni szoktak. Ebbe szívesen beleegyeztem; mert az ilyen utazáson sokat lehet látni és tapasztalni, mi a robogó kocsiban elkerüli az ember figyelmét, és ennek annál inkább örvendtem, mert ez a vidék, hol újabb időben néhány zsidó gyarmatot létesítettek, s a mely csupán ezért is mindenen fölött érdekelt, előttem egészen ismeretlen volt.

Vártam tehát déltájig, a mikorra emberem az indulást kilátásba helyezte. Addig megtekintettem a történeti eseményekben oly gazdag várost, a szentföld egyetlen kikötővárosát. Utóbb lementem a tengerpartra és merengve néztem a járókelő hajókat, a hajósok és teherhordók sürgését, forgását. Fülemet nem egyszer ütöték meg szent nyelvünk, őseink nyelvének, vagy

Hagyva a szép termet,
Járnék vészes vermet.
Az erdőnek vadja
Szűm kéjbe ragadja,
Mint ifjút a lányka
Hő szerelmi lángba.

A mennyire költő érzelmeit fokozhatja, annyira fokozza Halévi rajongását Jeruzsálem iránt. Nem kell neki szerelem, hir, dicsőség, lemond az élet örömeiről, élvezeteiről, csak hogy Jeruzsálemet láthassa. A szertezüllött zsidóságnak mintegy ő képezi összpontosító lelkét s innen magyarázható az, hogy a zsidók őt tekintették legnagyobb költőjüknek.

Halévi végre elhatározta magát, hogy Jeruzsálembe megy. Tengerre szállt s »Hazám« czimű költeményében szépen fejezi ki helyzetét:

Diesőségem hagyom másnak,
Érte fűzfa-költők másznak.
Tövis fogad kertem helyett,
Tákkolt deszka nyujt csak helyet,
Mirrha szagnak úgy örültem,
S most rothadt fa van körültem.
Nem kell szép ház, járjak vészen,
Utam zajgó vizen léssen.

A tengeren való utazás szenvedéseit, a bánalmakat, a hajós nép vadságát, a viharokat, mind boldogan túri a költő, mert vezetni a remény, hogy Jeru-

zsálemet láthatja. „A tengeren“ cz. versben megkapó módon nyilvánul Halévi sok szenvedése;

Kedveseim, testvéreim,
Messze ország tá: téreim,
Boldogságot reméljétek,
Úd'ben folyjon le éltetek!

Ezt kívánja a vágy foglya,
Őt a tenger árja fogja,
Lelkét adta át a széinek,
S ki van téve a veszélynek.

Nyugatra üz a fergeteg,
Lelkem tőle olyan beteg;
Majd keletre száll, visz a szél,
És vigságom im visszatér.

Jaj, küszöbi a halálnak
Lépésnyire közel állnak,
Vékony deszka véd csak tőle.
Egy ballépés, s már előle!

Koporsóban vagyok élve,
Eltemetve szük-szük térbe,
Alig négy rőf széle-hossza,
Testem-lelkem megkinozza.

Nem állhatok, le kell ülnöm,
Le sem szabad települnöm,
Lábamat ki nem nyujthatom,
Nem jó reám a nyugalom.

Beteg vagyok, jaj úgy félek,
Minő ádáz nép közt élek;
Gonoszb ez mint maga e vész,
Korlátlan úr a tengerész.

szefard testvéreink által használt ó spanyol nyelv hangjai. A munkások és utazók nagyobb része t. i. zsidó. Még egy hosszú, kimondhatatlan fájdalmas tekintet túlra a nagy tenger sikságon messze, messze oda, hol szüleim várják a fel-támadás kürtjét, hol születtem, és ahol gyermekéve-imet töltöttem: hazámra, Magyarországra! Sze-meimbe könnyek tolu-
tak. Szülőföldem nem ha-zám, ez pedig, e szent föld, melyet őseink, prófé-táink, királyaink, hőseink és bölcseink taposták, hát ezt a földet, hazámnak mondhatom-e?

E gondolatot végig nem gondolhattam mert hátam mögött ott termett ostorral kezé-
ben, [valóságos zsidó falacha (paraszt)] az én embe-rem, ki boszusan figyelmeztetett, hogy szekere mennyi ideje vár rám, s hogy ha véletlenül itt nem talált volna most, bizony itt hagyott volna. Siettünk hát együtt a kocsihoz, mely nem mesz-szire tőlünk várakozott.

»Hogyan, én erre a szekérre üljek!« ki-
álték majdnem magamon kívül, mikor a jármü-
vet megpillantottam. »Megigértem, barátom, a
hol nehéz lesz az ut, leszállok, de arra nem
köteleztem magamat, hogy szekeredet én von-
jam.« Emberem sajnálkozva nézett rám, mintha
azt akarta volna mondani, milyen együgyűek
ezek a nagyvárosiak. Huztak már az én lovaim
nagyobb terheket is; de kapnak is kárpótlásul
olyan abrakot, mint senki fiánál, tevé hozzá
hetykén, mert: jodea czadik nefes behemto (is-

Fenyegette van itt éltem,
A bölcsesség itt nem érdem...

De a panasz csakhamar elnémult Halévi ajkain s
helyet ad a megnyugvásnak. Lelke telve van fensé-
ges harmóniával, isteni ihlettel s az egyéni bánat
csak félve lopózik beléje.

Eljutott-e Halévi Jeruzsálembé, vagy elpusztúlt-e
utközben, azt nem tudni. Életének végét homály bo-
ritja. A monda szerint egy arab lovas gázolta el,
midőn Jeruzaálem szent romjain ihletett Czión énekét
zokogta el. Utolsó gondolata is Czión volt.

Halévi költészetének egy mellékes részét ké-
pezi, de azért mégis említést érdemel, a szerelmi s
alkalmi költészet. Szerelmi verseit különösen a ját-
szóság jellemzi. E fajta verseinek jellemzéseül álljon
itt a következő lakodalmi ének:

Mirtus ágyat,
Puha lágyat
E csillagnak,
E szép párnak,
E szép deli,
Bájjal teli
Nemes sarjnak
Rózsaszálnak.

Rajta selyem,
Gyöngy a fjen,
A lány s ifjú
Igyen állnak.
Mást elűznek
E szép szűznek
Gyöngyci, s a
Férjre várnak.

Palágyi Lajos.

(Folytatása köv.)

meri a jámbor barmának lelkét; szombaton az-
tán kipihenik magukat.

Ez a kocsis ember, ki a szentirásból mon-
datokat czitálgat, roppantul megtetszett ugyan,
de mégsem tudtam magamat elhatározni arra,
hogy szekereire üljek, melyre különben is létra
nélkül nem is juthattam volna.

A szekér t. i. meg volt rakodva egynehány
zsák gabonával, egy ekevassal, kapával, gereb-
lyékkal, kaszával, lapáttal, ásóval és egyéb előt-
tem ismeretlen szerszámmal. A saroglyában egy
hatalmas kád állott és elől egy még hatálma-
sabb kosár, telve, tudja az ég, mi mindenfélével.
de a mi leginkább elrémitett, az ama négy
zsidó parasztasszony volt, kik fenn az ezerféle
holmin trónusoltak.

Tisztelet, becsület Zecharjah barátom, de
most ez egyszer veled nem utazom. Ime egy
néhány piaszter az idő mulasztásodért; és ezzel
visszasiettem lakásomra és rövid idő múlva ven-
dégglösöm által bérelt kocsival Peszah Tikvoh
felé haladtam.

Jaffán tul, vagy egy óra hosszáig terméket-
len, kopár föld huzódik tova, de csakhamar
megváltozik a táj Sarona nevű falu előtt, me-
lyet sváb gyarmatosok laknak s melyet valósá-
gos paradicsommá varázsoltak át. Az ut két ol-
dalan gyönyörű kertek huzódnak egész a faluig,
melynek tiszta, európai stylben épített házai na-
gyon kellemetes benyomást tesznek. A falu kö-
zépén egy hatalmas szivattyus kut áll az összes
lakosok használatára és a falu végén egy ki-
sebbszerű gözmalom emelkedik. Ezután követ-
keznek a gyönyörű szőlőkertek és a gazdag
vetések. Tíz év előtt ez a hely még pusztaság
volt. Vajha sikerülne így a gyarmatozás testvé-
reimnek is!

Nemsokára a Muszrara-patakon át gázol-
tunk, melynek partján számos sátozt láttam,
melyeket az arabs pásztorok, kik még most is
nomad életet élnek, majd itt, majd ott állítanak
fel a gyarmatosok nagy veszedelmére. A nap
már leszállni kezdett, midőn a testvéreim által
munkált föld határát érintettem, de elébb még
egy nagyon kellemetes meglepetés részesévé
lettem.

Távrolról ugyanis egy szekér tünt fel, mely
felénk tartott és melynek kocsis ostorával foly-
ton felém intett. Elébb nem tudtam mire vélni a
dolgot, mikor azonban közelebb jött, kimond-
hatlan öröömre a kocsisban vömet ismertem
fel, ki, értesülve jöttemről, szekereivel elem
sietett.

Istenem! mi lett az egykori Bochurból?
Hogy csettent ostorával, hogy kormányozza lo-

vait, melyek minden intését megértik; és milyen ruházatban jár! valóságos kocsis, valóságos paraszt! »Igazán te vagy az, Reb Mordchaj!« kérdém örömittasan, midőn vömet megöleltem, megcsókoltam. »Igen apám,« válaszolt boldogan »csak most vagyok igazán én, csak most találtam fel magamat!«

Szivem hangosan dobogott az örömtől, midőn láttam, testvéreim mint munkálják a mezőt az ut mindkét szélén. Nehányan szántottak, mások vetettek, az egyik lovakat, a másik öszvéreket vezetett. Mind szorgosan és ügyesen dolgozott, mintha gyermekkoruk óta sem tettek volna egyebet.

»Isten áldása rátok!« szólék a felém közelődökhöz, »üdvözlek benneteket, bátor vitézek!«

Negyedórával később Peszach Tikvohban voltam, leányom házában.

Közli *Szabolcsi Miksa.*

(Folyt. köv.)

A spanyol zsidók Szalonikiban.

Irta: *Strausz Adolf.*

(3. Folytatás)

A Dönmék Salonikiben.

A titkos szekta. — Elzárkozottságuk még zsidókkal szemben is. — Egy saloniki ember följegyzései. — Sabbatai czevi. — Jakab Messiás. — Sabbatai sirja. — Osman Baba. — Smirlik, Jakabosok, Honiusok. — A Sabbatosok szertartásai, imádságos könyvei. — Husni pasa és a Sabbatosok. — A Dönmék 15 valláscikkelyei. — Az öt kál. — A Dönmék imádságai. — Csókolódzás a Kalokban. — Szent énekek és himnuszok. — A Dönmék ünnepei. — Jótékonyág. — Halálbüntetés. — Lakadalmak. — Carboneri lovag a Dönmékről. — Wiesbadeni Braun.

A ki Salonikiben csak egy napot is töltött, az bizonyára hallott arról, hogy ott létezik a zsidók között titkos szekta, melynek tanai ismeretlenek s még a zsidók elől is a lehető legnagyobb mértékben zárkóztak. Népszámlálásnál, vagy az állam által kiadott statisztikai táblákon hiába keressük őket, ez alkalommal mohamedán számba jönnek. Tényleg mohamedán vallásnak vallják magukat a világ előtt. Titokban azonban egészen sajátos zsidó ritus szerint imádkoznak, saját, a nyilvánosság előtt teljesen elzárt templomokban.

Mindenki ismeri létezésüket Salonikiben, de alig van valaki, ki róluk bővebb felvilágosítást tudna adni. A mit róluk utczaszéltiben megtudunk, az mind olyan különösen hangzó, homályba burkolt és titokzatos, de sőt ellentmondó is, hogy ez után ítéletet vagy véleményt mondani róluk nem lehet. A dönmék oly elzárkozottan élnek saját maguk között, hogy idegen

szektájuk titkaiba bele nem hatolható. De épen ez elzárkozottságuk csak még hozzájárult a külvilág kíváncsiságának fokozására s így egész mythos fejlődött a dönmék vagy sabbatosok életéről, viselt dolgairól Salonikiben.

Hosszura nyulna, ha ezuttal felsorolnám mindazon mende-mondákat, mik a sabbatosokról Salonikiban keringnek. Hiteles följegyzések e vallásfelekezetről még eddig nem foglaltatnak semmiféle tudományos munkában. Néhány évvel ezelőtt sikerült egy francia embernek olyan benső viszonyt kötni több dönmével, hogy azokat megbizta szervezetökről, szokásaikról és keletkezésükről följegyzéseket eszközölni. E följegyzések, a mennyiben történelmi tényeket tárgyalnak, teljesen értéktelenek, s nagymérvű tudatlanságnak adnak csupán fényes bizonyítékot. Annál becsesebbek azonban mindazon dolgok felsorolása, melyek községükre és törvényeikre, vallási viszonyaikra vonatkoznak. A francia, ki e följegyzések birtokába jutott, elküldte azokat Dr. Grätz boroszlói tanárnak és nagyhirű zsidó történésznek, ki ezeket egy — mint hallik — nem sokára tőle megjelenendő nagy történelmi műben felhasználta. Közöljük ezuttal ez ismertetést, mely nemcsak rendkívül érdekes, és hiteles, de mindenesetre az ujdonság ingerével is bír.

Sabbatai Zevi Szmyrnában született. Miután ott hirdetett tanai roppant zajt ütöttek, parancsot kapott a szultántól, hogy haladéktalanul jelenjék meg Konstantinápolyban. Megjelenve a szultán előtt, állhatatosan megmaradt a mellett, hogy ő Messiás. Felhívták tehát, hogy isteni voltát csodákkal bizonyítsa be. Szeme láttára méregbemártott golyót bocsátottak puskacsőbe s a szultán következőképen szolt hozzá: »Mi e puskával téged főbe lövünk, ha csakugyan isteni egyéniség vagy, úgy bizonyára sértetlen maradsz, és én magam is összes alattvalóimmal együtt elismerjük proféta voltodat s hiszünk neked.« Sabbatai azonban nem akarta, hogy rajta e veszedelmes próbát végrehajtsák, inkább áttért az izlamvallásra és fölvette Mohamed Aziz Efradi nevet. Együttal ígéretet tett, hogy ezentul hittérítő szónoklatait beszünteti. Visszatérve szülővárosába, rábeszélte hívó követőit, kiket a többi zsidók üldöztek, hogy Jakab tanítványának vezetése alatt vándoroljanak ki Salonikibe.

Jakab a mester távollétét a saját érdekének használta föl. Azt a hirt terjesztette el, hogy Sabbatai meghalt, s ő az utódja. Sokan hitelt adtak szavainak, elismerték messiás voltát, s elszakadtak a Sabbatai tanaihoz hiven maradtaktól. Ez volt az első szakadás a sabbatosok között.

Azonban nagy világkörütrjáról Sabbatai visszaérkezett és meghallván Jakab árulását őt nehéz átokkal sújtá, úgy, hogy Jakab többé Salonikiben nem maradhatott. Szombat reggelén hagyta el a várost Jakab, hogy, miként ő mondá, az égbe térjen vissza, s meghagyta hiveinek, várjanak rá a tengerpartján. Innen származott az a szokás a Jakabosok között, hogy minden héten a hivekből valamely asszony gyermekeivel vallási ájtatosságok között a tengerpartra jár ki.

Sabbatai azonban nem maradt Salonikiban, hanem elment Konstantinápolyba. Miután esküje ellenére újból hittérítő szónoklatokat tartott, a török kormány Gallipolisba szállíttatta s ott tartá hét éven keresztül fogságban. Szabadságát visszanyerve, harmadszor látogatott el Konstantinápolyba, hol Niazival valami tudós dervis és költővel kötött ismeretséget és szoros barátságot, úgy, hogy Konstantinápolyi tartózkodásának egész ideje alatt Niazi tepéjében (kolostor) lakott. A zsidókat, kik őt gyűlölték, többé nem kereste föl, hanem kizárólag mohamedánokkal és keresztényekkel társalgott.

Török pap megkérdezte, miben áll tulajdonképen az ő tana. Sabbatai válasza így hangzott: „A testvériség s egyenlőségből, melynek értékét senkisémet becsüli annyira mint én.“ Az igazságot dióhoz hasonlítá. A nagy tömeg a fán függő diónál csak a zöldburkot látja; azok a kik már alaposabban vizsgálódnak ott még kemény héja létezését is sejtik de kevesen veszik észre, hogy van még egy harmadik haj is ott, mit le kell hámozni, hogy a mandulához jussanak.

Salonikibe nem ment többé. Még egyszer bejárta Európát, azután Dulcignóban telepedett meg, a hol néhány év múlva meghalt. Sirját, melyet jelenleg egy öreg asszony őriz, még a mohamadánok is szentnek tartják, s bucsujáró helyet képez. Monda kering e sirról temérdek. Többek között beszélnek a törökök is, hogy egy alkalommal, midőn Dulcignót ostromolták, két nagy orosz lán kelt ki Sabbatai sirjából, melyek a hajórajt elűzték. *)

E század elején még egy szakadás történt a sabbatosok között; ugyanis rövid idő alatt a nagy község több tudósa halt meg, hogy tehát istent kiengeszteljék, két napi böjtöt rendeltek el, mialatt két községi tag hamuba burkolta magát így esdve isten irgalmát. Isten meghallgatta kérésüket; angyal képében tudtára adá nekik, hogy rövid időre föl fog tűnni közöttük az isten választottja, ki a jövőbe is fog láthatni. Ez ember meg is jelent. Osman-Babának hitták.

De az égi szózat egyuttal megjegyezte, hogy e proféta ereje csupán addig fog tartani, míg nőhöz

*) Meg kell itt jegyeznünk, hogy Sabbatai Zevi eddig ismert története majdnem mindenben elüt az itt közölt adaoktól.

nem nyul, és tükröt nem fog használni. Azonban alig választák meg Osman-Babát a felekezet fejévé, az megnősült az isten határozott tilalma daczára, minek következtében halála után sokan kétségbe vonták proféta voltát s csak nagy embernek tartották továbbra, de számosan ezután is hitték, hogy proféta volt s így keletkezett a második szakadás ezzel együtt a sabbatosok harmadik szektája.

Ennyiből áll a történelmi rész azon rövidségben a mint azt a sabbatosok egyik tagja előadta. De nézzük most már miből áll tulajdonképen a dönmeék felekezete, mely kétszáz év előtt keletkezett és csupán Salonikiben található.

Mi az a Dönme? Törökül annyit jelen mint hitet hagyott. Ezzel az elnevezéssel szemben azonban ők magukat maiminoknak nevezik, a mi pedig héberül azt jelenti, hogy igazhívő. A mint a dönmeék tartózkodnak a többi spanyol zsidóktól általában, azon módon tartózkodnak egymás között három különvált szektájuk.

(Folytatása következik.)

Zsidó bölcsészet.

»A tévelygők utmutatója«

Irta Mozes ben Maimun (Majmonides, Rambam).

Fordította és magyarázó és irodalmi jegyzetekkel ellátta

Dr. Klein Mór, nagybeeskereki főrabbi.

II.

A nagy férfiak életrajza tanulságos történeti vázlatot nyújt, azért hiszem, hogy a tisztelt olvasó nem fogja rossz néven venni, ha Maimonides életét ecsetelem, mielőtt a bírálatot nagy hőlesészeti művének magyar fordításáról folytatnám, minthogy mi épen ilyféle életrajzot a fordításhoz irt bevezetésben nélkülözünk.

Maimonides, kit az arabok Ibn Auram Múza Ibn Abdulla név alatt ismertek, született Cordovában 1136-ben, és meghalt Kairoban 1204-ben. Atyja Maimuni, nagy héber tudós vala, anyja pár nappal születése után meghalt és a kis Mózes mostoha anyát kapott, a ki saját magát és gyermekeit jobban szerette, mint mostoha fiát; sanyargatta, a hogy csak birta és rossz fiúnak tüntetvén fel őt, atyjának szeretetét is ellopta tőle. Fagyban még a növény is eltörpül; nem csoda tehát, hogy a gyerek buskomor lett és tanulmányait elhanyagolta. Atyja gyenge tehetségűnek s még rosszabb akaratonak tartván őt, pirongatta, pirongatta, mignem a flu a sok bántalmat megennván, 13 éves korában szülői házától megszökött. Oh mily sok tanulónak a tanvágyát, vagy a tanárok basáskodása, vagy rossz bánásmód szüleik házában oltja ki és aztán a tanulmányaikban való hanyatlásnak okát mindenütt keresik, csak ott nem, a hol igazán rejlik.

Szegény Mózes ben Maimun elhagyottan járt

kelt, mignem beesteledett és most éhen-szomjan nem tudta hova menjen nyughelyet keresni. Szerencséjére távolból megpillantott egy kis helység zsinagógájának hegyes tetejét, oda fordult és az imaházban elrejtve menedéket talált. Itt rabbinusi monda szerint, álmában Isten angyala megjelent neki, ki tanvágyat öntvén lelkébe, új életre buzdította.

Mi azonban bátrak vagyunk hozzá tenni, hogy az angyal nem volt más, mint a helység rabbija, ki a fiúnak nagy szeméből lángeszét kiolvasta és lelkére nyájasan szólva, magához vonzotta és községében ellátásról gondoskodva, tanodájába felvette. M. esze felocsudott és örömittasan a tanuláshoz adta magát. Roppant előhaladást tett, úgy, hogy kevés idő múlva képes volt a híres rabbi József Ibn Migas collegiumát felkeresni, a hol teljes kiképeztetését a zsidó theológiában nyerte. Ily körülmények közt serdült fel M. ki idővel honvágyat érezvén keblében, egy szép napon szülővárosát látogatni ment. Itten idegen név alatt az előjárásnak mint hittudóst bemutatva magát és szónoklat tartására engedelmet kért a mit meg is nyert, atyja házába pedig be nem tért. Szombaton számosan megjelent hallgatói bámulatára nagyszerű hitbeszédet tartott a templomban. Atyja a nagy hitközség egyik rabbija az idegen szónok által kifejtett nagy tudományosság és ékes szólásától elannyira el lett ragadtatva, hogy lelkesedésében annak nyakába borult, megcsókolta és Istenének hálát adott, hogy ily nagy férfit támasztott Izraelben. Most már Maimonides vissza nem tarthatta szive érzetét, megismertette magát édes atyjával, ki túlboldognak érezvén magát, örömkönyvre fakadt és tudós fiát házába vezette, a hol meg is maradt.

Életpályát választva, az ifjú tudós egyik testvérével szövetkezve, nemes kövek kereskedésével kezdett foglalkozni. Atyjuk halála után a testvérek, minthogy üzletük nagy kiterjedést vett az afrikai partvárosokban, Fezbe, Marokko fővárosába költöztek. (Némelyek szerint irigység, bántalmak, vagy épen üldözések elől menekültek hazájukból) Marokkóban azonban röviddel letelepedésük után vakbuzgó és türelmetlen uralkodó jutott kormányra, ki országában mindenkit, ha más felekezetűnek vallotta magát, halál-büntetéssel fenyegetett és ennek következtében a zsidók, kik ottan tartózkodtak, kénytelenek valának akkoriban divott valláskényszerhez nyulni és külsőleg a mohamedan vallást követni. „Dass sich Maimonides — írja Dr. Graetz — (Geschichte des Judenthumes 6. Band 316—317) und die Seinigen Scheinmohamedaner waren, hat jüngst Karmoly — (Annalen 1835—325) und dann Munk erhärtet (Munk notices sur Joseph ben Jehudée, et Archives israelita 1851 p. 319). Diese Thatsache steht nach dem jetzt vor-

liegenden »Iggereth Haschmad« und mohamedanischen Zeugnissen von Zeitgenossen so fest, dass nur der kritische Blödsinn sie ableugnen kann.«

„Iggereth Haschmad« iratában Maimonides a túlbuzgó rabbik támadásai ellen a zsidó hitű kényszer-mohamedánoknak védelmére kel. Véleménye szerint a zsidók, kik kényszerből külsőleg más hitet vallanak, még nem szüntek meg zsidók lenni, kivált ha keblükben őseik vallását teljes tisztaságában őrzik és szertartásait, a hol csak lehet, tartják.

Üres szó pusztán frázis marad és még nem tett, az ember hitét szive sugallata fejezi ki, a mely a mindentudó előtt titok nem marad. Különben a zsidó, ki egy hitágazatot meg is tagadott, azzal még nem érdemli, hogy a zsinagoga köréből ki legyen rekesztve. Zsidó marad, úgy, mint sok hitügyi eltérésük daczára meg nem szüntek az izraeliták a bálványimádó királyok uralkodása alatt Mózes hitűek lenni; sőt a nagy próféták, Elias és Elízeus magok a bálványimádó király Achabot és utódait izraelitáknak elismerték. Rabbi Meir legkiválóbb talmudtudósaink egyike hitüldözések idejében egykor szintén kényszerből a zsidóságot külsőleg eltagadta, sőt a zsidó szertartás által tiltott ételt evett. Igaz, a talmud bizonyos körülmények közt vértanuságot igényel hivatól, a kinek pedig ahhoz bátorsága nincs, lehet, hogy hibázik, de semmi esetre őtet azért a zsidóság kebeléből kiküszöbölni nem lehet, mert ezzel a zsidóságból ki nem lépett. A katona, ha nem is vértanusodik, zászlaját még nem árulta el, sőt még hőstettekre is képes, melyek által hazájának dicsőségét emeli. M. ezen védelével hitsorsosainak nagy szolgálatot tett, mert az által felbátorítva százezer meg százezer mózes hitű kényszer-mohamedán, vagy kényszer-keresztény az ugynevezett marannusok, adott alkalommal a zsidósághoz, melyből szivükből úgy sem pártoltak el, visszatértek; egyszersmind enyhítette azoknak lelkiismeretük mardosó kinjait és így a zsidó hitvallásnak számtalan jelesét mentette meg. Másfelől ily eljárás mellett a türelmesség apostola lett népe keblében és tapintatossága által a karaitákat arra bírta, hogy csekély kivétellel hitsorsosaivá váljanak.

Fezben M. a mohamedán tudósokkal megismerkedett, és tőlük a gyógytan és bölcsészet titkaiba be lett avatva, melyeket a civilizált világ javára lángeszével fejlesztett.

Testvér-társa halála után, ki élete utolsó napjaiban hajótörést szenvedett és őtet is tönkre juttatta, M. Marokkót otthagya és Egyiptomba ment lakni, a hol nyiltan zsidó hitűnek vallotta magát. Kairóban letelepedett és itten mint gyakorló orvos fedezte élet-szükségleteit. — Nagy ügyessége híressé tette és nem sokára Szaladin szultán és fővezérének figyelmét magára tudta vonni, minek következtében állami fő-

orvossá lett kinevezve, melynek minőségében a szultán kegyét annyira megnyerte, hogy őt a zsidók főnökévé tette országában és kérelmére a nagy Szaladin, ki épen akkor Jeruzsálemet a keresztényektől visszahódította, a zsidóknak megengedte, hogy egyházi birodalmuk fővárosába visszatérhessenek és hitvallásukat nagy birodalmában szabadon gyakorolhassák. Erős kézzel hozzáfogott a zsidók bonyolodott ügyeinek rendbehozásához; a mi neki fényesen sikerült.

Maimonides működése folytán a zsidók közművelődési életének új lendületet adott, védelmezte őket mindenütt, a hova hatalmas befolyása ért és ők új hazájában részint hálából, részint nagy tudományossága elismeréseül főrabbijuknak választották.

Spiegler Gyula Sámuel.

(Folytatása következik.)

Gyöngyszemek a talmudból.

Hogy van az, Abima. hogy teneked annyi ellenséged van? — Sok kölcsönt adtam, ki — viszonzott a kérdezett — melyek megtérítve nem lettek.

*

A bölcsesség a fa, a tettek a gyümölcsök rajta.

*

Csalóddol, tőled semmi sem függ; egy van a hatalmadban: ha akarsz, meghalhatsz.

*

Jó hirt vett; szive viszi fáradt lábát.

*

De mégis különös, hogy te azzal kérkedel leginkább, miből legkevesebbet bírsz.

*

Most kérdezed, hogyan? miképen? mikor már megcselekedted?

*

Sokat markoltál, keveset fogtál.

*

A bölcsnek elég egy intés; a botort az oldalbarugás sem téríti észre.

*

Ha talált a szörnyű nyíl: asszonynak szép szeméből, tépd ki azt szivedből! ne járj utána; mert halálad után indulsz; férje lakomáit ne keresd fel, mert a mit ott iszol, az gyilkoló méreg.

*

Ne élessz a tüzet, mely tenmagadat emészt meg. Testedet megsemmisíti a vágy, lelkedet titkos tüzek emésztik. Jaj neked, ha meg nem hallgattatol, de százszor jaj neked, ha vágyaid viszonygyakra találtak.

*

Minden fájdalmat, csak szívfájdalmat ne! minden fájást, csak fejfájást ne! minden betegséget, csak belekbetegséget ne! minden gonoszt, csak gonosz asszonyt ne! mert ez a bajak baja, a fájdalom k fájdalma, az összes rosza legnagyobba rosza.

*

Tánczot akarok járni a nilus krokodilusával, meghálni akarok hiénák és sakalok barlangjába, csókolódnai akkrok sziszegő viperákkal és barátságot akarok kötni Levithán és Behemottal, de nyelves asszonynyal lakni nem!

Talmudista.

H i r e k.

— **Stefánia trónörökösné**, ki a fürdőévadot Franzenbadban tölti, e napokban ellátogatott Karlsbadba és megtekinté az ottani zsinagógát, a hol őt a községi előljáróság ünnepélyesen fogadta. Beléptekor a Tiger kántor vezetése alatt álló templomi kar az osztrák himnuszt énekelte mire Porges dr. főrabbi üdözzölte ő fenségét. A trónörökösné kívánatára kinyitották a frigyszekrényt s azután rövid imát mondtak, mely után Stefánia megelegedését fejezván ki, eltávozott.

— **Zsidó rector magnificus.** A leydeni egyetem rectorává e napokban nevezte ki a belga király dr. Rosenstein tanárt, hitsorsosunkat. Érdekes volna tudni, hogy mikor fognak nálunk zsidóhitű tudóst kinevezni, nem rectorrá, hanem — — — rendkívüli egyetemi tanárrá.

— **Zsidó tanárok kinevezését** hozta a hivatalos lap augusztus 2-iki száma. Szilágyi Albert a székesfehérvári áll. reáliskolánál rendes tanárrá neveztetett ki. Rendkívüli tanárokká pedig Grosz Károly az aradi, Grosz Jakab a temesvári, Kircz Jakab dr. a temesvári és Krausz Jakab dr. (kitől lapunk már számos szép cikket hozott) a pécsi állami reáliskolánál, mind a négyen a latin nyelv számára. Az egészségtan tanárává pedig a budapesti V. ker. állami reáliskolánál Schuschny Henrik dr., a VII. ker. állami gymnáziumban Frank Ödön dr. és a nagyváradi áll. reáliskolán Grosz Menyhért dr. orvosok.

— **Templomépítési ünnepély.** Esztergomban f. hó 2-án szép ünnepélyt tartott az odavaló izr. hitközség; az új imaház teljesen elkészült falainak megkoronázása volt ez. A munkások egyike sikerült beszédben éltette ő Felségét, a kormányt, Simor hercegprimást, Majláth György főispánt, a megye és város tisztviselőit, Weisz Ignác dr. kerületi főrabbit, az izr. hitközséget, ennek tevékeny elnökét, Stern Márkot, az imaház építő bizottságát, ennek volt s jelenlegi elnökeivel Alday Mór dr. és Fried Arnolddal, Vajda Géza kir. mérnököt, Baumhorn Lipót fővárosi műépítést, mint az imaház tervezőjét, Feigler Gusztáv vállalkozót és a munkásokat. A toaszt végével eltörték a poharat és Fried Arnold rövid csinos beszédben mondott köszönetet. Ezután gazdagon megvendégelték a munkásokat. — Együttal felemlítjük, hogy Megyeri Krausz Izidor, ki a város egyik újabb birtokosa 100 frrtal járult az imaház építési költségeihez.

— **Kahane Nehemiás Mózes**, jeruzsálemi híres rabbi halála folytán a Talmud Thóra iskola és az Écz-Chájim jesibah vezetése az askanaz községek főrabbi-jára, Salant Sámuelre lón bizva. Az intézeteket 300 tanuló látogatja. A tantervbe fel van véve az összes héber ismeretek és tudományok, az olvasástól kezdve a legfelsőbb talmud kutatásokig, úgy, hogy az, ki az intézetet végig látogatja, kitűnő ismerőjévé lesz a szent tanoknak. Kár, hogy úgy a tanítók, mint a tanulók a mindennapi kenyérért való küzdelmükben időt és erőt kénytelen veszíteni. Mindazonáltal a legszebb eredményt képesek felmutatni, és Adler dr. londoni rabbi az intézetben tett látogatása alkalmával nagy dicsérettel emlékezett meg az ott tapasztaltakról. Ugyanigy nyilatkozik a híres Harkavy dr. is. Salant rabbi legutóbb fölhívást bocsátott ki a két zsidó tudományos intézet széleskörű pártolása érdekében.

— **Erdekes mellút** hagyott hátra Fischhof Gyula, a bécsi börze tanácsának a napokban elhunyt tagja. E mellút története a következő: Fischhof rendkívül sokat áldozott szegény tanulók segélyezésére és egynehányat allandóan gyámoltott tanulmányában. Különösen sokat tett egy ifjú érdekében, a ki mintegy husz év előtt kivándorolt Kaliforniába, mint-hogy Bécsben nem tudott magának ekzsisztenciát alapítani. E fiatal embertől, ki időközben meggazdagodott, egy darab 12 font nehéz aranyat kapott Fischhof ajándékul. A ritka szépségű és értékű ásványdarabot a bécsi udvari természetrajzi kabinet óhajtott volna megvenni, de Fischhof ingyen ajánlotta föl ő felségének, a ki az ajándékot el is fogadta és Fischhofnak elismerésül egy pompás mellút ajándékozott, melyen az uralkodó nevének kezdőbetűi gyémántokból vannak kirakva. Az aranytömb a természetrajzi gyűjteménynek ma is egyik legérdekesebb látnivalója.

— **Rotschild Edmund báróról**, az u. n. nagy névtelenről már megirtuk, hogy nemrég Jeruzsálemben és Palesztinában járt, hol különösen a Montefiore által alapított, de általa is milliókkal támogatott zsidó koloniák képezték érdeklődése tárgyát. A Jaffa melletti Peszách Tikvoh kolonión, melyet Rotschild kiválóan kedvel és segélyez, tudakolódzott azok után, a mi e virágzó gyarmaton még hiányzik, s így tudta meg, hogy az ottani zsidóknak nincs kútjuk, a mi úgy egészségi, mint mezőgazdasági szempontból igen hátrányos, kénytelenek levén esővizet gyűjteni vagy a csatornák vizét használni. Visszatérvén Párisba, első dolga volt egy mérnököt küldeni Palesztinába, hogy az a Peszách Tikvoh gyarmaton ásásokat eszközöljön. A mérnök már talált is alkalmas talajt, minek folytán Rotschild 30.000 frtot küldött egy kút fúrására, minthogy a talaj igen kemény, s csak nagy munkával lelhetni forrást.

— **Drinápolyi lapok** magasztalólag emlékeznek meg dr. Aziz bey, egy császári szolgálatban álló zsidó orvos rendkívül jótekonyságáról. Naponként többször meglátogatja a zsidó kórházat s az abban elhelyezett betegeket díjtalanul gyógykezel, ugyszintén a város szegénysorsu betegeit valláskülönbség nélkül fölkeresi lakásaikon s ingyen gyógyítja, sőt a gazdagoktól nyert tiszteletdíjakból segélyezi.

— **Mit olvas a hercegprimás?** A „Pesti Hírlap“ esztergomi levelezője szerint a politikai napilapok közül csupán a „Függetlenség“:et. De miután ezzel a „lap“ pal gyakran megesis az a kis szerencsétlenség, hogy — pénzhány miatt három napig sem jelenhet meg, mit olvas ekkor ő eminenciaja?

— **A turini községi választások** alkalmával ismét bebizonyult, hogy hitsorsosaink ott kiváló tiszteletnek örvendenek. Levi Sámuel ügyvéd és Malvano commandeur 25.000-nél több szavazatot nyertek, míg ellenfelökre, az ultramontán Borellára alig 4000 szavazat esett. A összes turini szabadelvű lapok lendületes vezércikkeiben ünneplik ez eseményt.

— **A zalaegerszegi zsidó hitközség** előjárója, Fischer László ur az ottani imaháznak egy pár rendkívül értékes, ezüstből készült Klékodest ajándékozott.

— **Egy magyar zsidó Horvátországban.** Horvátország Krapina nevű városában nemrég hunyt el Farkas Mór nagykereskedő, ki nemes jelleme, jótekonysága és emberszeretetével messzeterjedő hírnévre tett szert. Számtalan bel- és külföldi jótekonysági egyesület alapító és

pírifogó tagja volt, s a magánéletben is jótékony-ságot gyakorolt, hogy általánosan „a szegények atyjá“ színek nevezték. Temetésén az egész városi közönség részt vett. A koporsót az összes ipartestületek, az iskolák ifjuság, a kathólikus papság, az összes hatóságok hivatalosokai, továbbá a „vörös kereszt“-egylet összes tagjai, a tűzoltóság és polgárság kísérték ki. A szíriai rabbi, Einstei varasdi rabbi tartott megható gyászbeszédet minden inas

— **Parishan** nemrég Ambrose Papáiból egy „A jelenlegi Algir“ című könyv jelent meg, mely Algir zsidó lakosságáról a következő hízelgő adatokat tartalmazza: „Algirban 8000 zsidó van, a kik dolgos, szerény s iparkodó emberek, az értelmiséghez tartoznak s jobbjárómódúak. Nem a legrosszabb franczárk szép gyarmatainkban. A fiatalabb, élénk és beható értelmi erővel megáldott nemzedék, ssépen beszél nyelvükön, Francziasan és izléssel öltözködnek; a nők kitünő anyák, s a legszebb lelki tulajdonságokkal ruházzák fel.“

— **Egy lengyel-zsidó leány** lefordította Ujejszki Kornél, jeles lengyel költő egyik versét s a fordítást azon kérelemmel küldé meg a szerzőnek, hogy ez többi versei átültetését is engedje meg. Ujejszki válasza a következőleg hangzik:

„Zubrza, julius 24. Tisztelt kisasszony! Nagy élvezettel és igaz meglepéssel olvastam „Hagára pusztában“ cz. versem fordítását. A kegyed fordítása egyenértékű néhány versemnek Nitschmann által készített fordításával. Olyan fordítóval bírn, mint Ön, kisasszonyom, annyit jelent, mint a teremtes kezeit újból érezni. Köszönöm, hogy e felkésztő erzemmet bennem fölédreszté. Kegyed arra kér, hogy adjam meg az engedélyt többi verseim lefordíthatására. Megadom minden korlátozás nélkül.“

Azt hiszem, hogy Ön izraelita származású, izraelita származású lengyel nő. E két törzs testvéri egyesülésének nagy szerepe lesz Lengyelország jövőjében kölcsönös boldogságunk és szabadságunkra nézve. Legyen Ön, kisasszony, ezen remény egyik apostola. A nők uralkodnak a férfi szíveken és haszemileg nyomottak vagyunk, ők emelnek bennünket az ideálokhoz. Kitünő tisztelettel Ujejszki Kornél.

— **Füüdövendégből — diszpolgár.** Kissingen német füdöhelynek legrégibb vendége Simons L. a hagai zsidó hitközség egyik kuratora; ki már 1849. óta évről évre ott tölti a nyarat. Eme hűséget Simons ur a város diszpolgárává neveztetett ki.

— **A marokkói hatóságok viselkedése a zsidókkal** szemben arra indítá az utóbbiakat, hogy Amerikába vagy a partvidéki Tanger városba költöznek, mely utóbbi helyen több szabadságot élveznek mint a tartomány belsejében. Különben Tanger virágzásnak indult kereskedelme is nagy vonzerót gyakorol, mindenetre alkalmasabb hely mint Fetuan, hova a zsidók eddig öznöltek, de a mely saját fiatalemberét is Amerikába utasítja kenyeret keresni.

— **A kivándorlások Oroszországból, és különösen a Plock kormányzóságából** csodálatos mértékűt öltének. Mint orosz lapok írják, nem mulik el két hét, hogy csupán Plock városából legalább száz zsidó ki ne vándorolna. A legtöbb emigráns Hamburgba megy és onnan Amerikába.

— **Tata-Tóváros jeles kántora**, Schlom Dávid, Bachmann budapesti főkantor volt tanítványa, legközelebb elhagyja jelenlegi állomását és Bukarestbe megy, hol őt egyhangulag választották meg.

— **Jubilálnak az amerikai zsidók** 5 év múlva, a mikor 400 éve lesz, hogy Amerikát fölfedezték és a zsidókat Spanyolországból kiűzték, a kik aztán az új világban új hazára leltek. A jubileumra különös előkészületeket tesznek a new-yorki zsidók.

— **Póru jár antiszemita.** A Bécs mellett levő Máriahilf egyik vendéglőjében szokott sörözni és tekezni néhány ismert antisemita. Egy gyermek az utczáról követ dobott a vendéglő kertjébe és az egyik mulatozó antiszemitanak két fiát találta megdobni. Az apa az utczára fut a pajkos dobálódzó után s midőn ez hep hep kiáltásokkal fogadta őt, dühösen hozzá sietett és fölpofozta. A fiu jajgatva haza megy és elpanaszolja, mit tett vele a zsidónak ta tott antisemita. Nosza, rajta, az egész család és szomszédjaik a vendéglő elé megy és „le a zsidokkal“ kiáltásokkal megugrasztották az egész antisemi kompániát. Így beszéli el a Wiener Allgemeine Zeiung.

— **Egy francia gróf,** névszerint Arthur des Fous nyilatkozatot küldött be a Neues Wiener Tagblatt szerkesztőségéhez következő tartalommal: A gróf egy nagyobb társasággal az osztrák-stájer határon levő Mariaschutz erdejében mulatott s midőn a társaság egy női tagja a szabadban óhajtott volna reggelizni, a gróf bement az ott levő Erzherzrg Johann című szállóába és ott nagy udvariassággal előadta óhajtatását. A szálló tulajdonosának neje megtagadta a kérés teljesítését, megjegyezvén, hogy nincs kedve az edények összeszedése végett a népség (bagage) után futkosni. A gróf erre 100 frt biztosítékot ajánlott föl, a vendéglősné kételkedett szavaiban és midőn a francia gavallér a pénzt is elővette, azt mondá, hogy »bizonyosan zsidó az ur, s azért nem teszem meg kívánságát.« »Azt hittem« — felelé a gróf — »hogy Ausztriában meg van engedve, hogy az ember zsidó lehessen.« Erre természetesen még inkább zsidónak tarták őt és a korcsmásné és személyzete a legmocskosabb szavakkal illették őt. „Így történt — fejezi be des Fous gróf nyilatkozatát — a szabad Ausztriában az ugynevezett 19. században.“

— **Lübek szabad városa** törvényhozó testületébe legutóbb a zsidó hitű Mühsamm Sigfrid gyógyszerész lón képviselőül beválasztva, még pedig 445 szavazattal 50 szavazat ellenében. Az új képviselő testvére Mühsamm, gráci országos főrabbinak.

— **A danczigi új zsinagóga** már készen áll és szeptemberben fog fölávattatni. A zsinagóga német renaissanceban épült és 700.000 márkába került. Valódi mesterműve az építészetnek. Van benne összesen 1650 ülés, és a modern templomlátogató közönség kedvéért — gőzfűtést is fognak bevezetni.

— **Az orosz hivatalos lap** július 17-iki számában közölt császári parancs megszüntetése ama tilalmát, mely szerint zsidóknak keresztény szolgát tartani nem volt szabad, azzal a megszorítással, hogy „a keresztény szolgák a vasárnap és ünnepnapok megülésében és egyéb vallási kötelességeik gyakorlásában meg nem akadályozhatók.“

— **Adoma Kantról.** Zimmermann bécsi egyetemi tanár nemrég egyik előadása alkalmából a következő érdekes adomát mondá el hallgatóinak: »Egy szép napon, midőn a nagy Kant a kónigsbergi egyetemen tanított, a deákok között egy fiatal lengyel zsidó jelent meg kaftánban és a szokásos fűrtökkel. A deákok nevettek, de Kant csak folytatá előadását, melyet a lengyel zsidó szorgalmasan jegyzett le. Ez fokozta a

hallgatók derűtségét, mert hihetetlennek tarták, hogy a lengyel getthoból származó ifju Kantnak gondolatmenetét követni tudná. Nem gúnyolták és nem bántalmazták, mert tanulóteremben voltak és mert ez még a 18-ik században történt. Az előadás végén a lengyel ifju átnyujtá jegyzetét a tanárnak. A hallgatók még mindig nevetgéltek. Ekkor így szólott Kant: »Mindazok közül kik engem eddig hallgattak, egy sem értett meg oly tökéletesen, mint ez a lengyel zsidó.« És ez nem is csoda; mert azt a lengyel zsidó ifjut Májmun Salamonnak hívták, ki számot tesz a tizenhatszadik század német philosophusai közt és a kitől Kant műveinek legkitünőbb kommentárját bírjuk. Így történt ez — fejezé be szavait Zimmermann tanár, — egy évszázad előtt, így kellene most is tenni. Méltatlan dolog volna a fölvilágosodottság és emberesség századához, ha a zsidókat az európai és speczialiter a német kultúra áldásaitól meg akarnók fosztani.«

Előfizetési felhívás!

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük július hó végével lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	7 frt — kr.
fél évre	3 frt 50 kr.
negyed évre	1 frt 75 kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

egész évre	6 frt — kr.
fél évre	3 frt — kr.
negyed évre	1 frt 50 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körut 15 sz.

Az inquiziczió karmai közt.

— Történeti elbeszélés. —

(20. folyt.)

Az ifju reggel csipős szele, a kelő nap bánatos mosolya s a fákról lepergő aranypiros levelek a menekülők szeméről ellebbentették az álom tündereit, Abarbanel és társai kibujtak a hervadt levéltakaró alól, mit gondos kézzel hullattak rájuk az ékességükből kivetkőző fák.

A szabadság mámorát kialudták; az egyéni szabadság bűvös köde szétfoszlott, eloszlott a felszálló párával.

Szabad rabok voltak. Kezüket nem terhelte vas; lelkükön nem volt bilincs; szűk czellájuk — a nagy világgá változott — és még sem hallgathattak a szabad akarat csábító szavára.

Az inquisitio sujtó keze elkisérte őket a szabadságba is. Mit lelkükön, életükön kívül megmen-tettek; az az inquisitio ruházata volt, az pedig nem nyujt módot a meneküléshez s nem pénzt egy falat kenyérré . . . Pedig menekülniök kellett e tájról és enniök.

Negykézláb, csuszva, mászva, mint a férgek a legkisebb zajra meglapulva, mint gonosztevők, gyökeret, földi epret keresve táplálékul haladtak az erdő sűrűjében tovább; tovább mind megannyi bolygó zsidó... Ag-bog megtépte; túske megszurta; gyökér fa, megkínózta őket, mint a kiátkozottakat. És mégis boldogok voltak. Isten szabad lege, a fákon keresztül csillogó menny. kékje megédesítette szenvedéseiket.

És haladtak tovább-tovább....

Ha nappal erdőségre értek, meghuzódtak a fák mögött; hálát adtak, hogy ennyire segítette őket az, kiből hitök sohasem rendült meg, és tanácskoztak, vagy néhány órára álomra hajtották fejüket. Aztán a hogy leszállt az est, megint folytatták utjukat; árokban, árok mellett étlenül, szomjasan...

Napvilágot, embert kerültek, mint kit lelkiismerete üldöz. Pedig épen a lelkiismeret volt egyetlen támaszuk.

Abarbanel ismerte az utat, ve etőjük volt.

Portugália határáig jutottak már él, Portugáliába akartak menekülni, hol még ez időtájt sok zsidó község virágzott.

A határszéltől vagy két órányira hatalmas erdő terül el, sűrűn nőtt fái, ág-bogai biztos rejtekhelyet nyújtanak a menekülőnek. Itt vonultak meg utóljára.

Nem tudtak mihez fogni. Az inquisitio ruháiban, akármennyire elégtelenítette is azt a sok bujdosás, nem mutatkozhattak a határon. Nem mutatkozhattak már azért sem, mert a határőrök csak olyanoknak engedték meg, hogy portugal területre lépjenek, kik okmányilag tudták bebizonyítani, hogy a keresztény hit hívei.

Még ha fegyverük lett volna! Azzal tán kiereszokolhatták volna az átkelést, husz ember így mégis csak imponálhatott volna! De elcsigázva éhségtől és fáradalomtól, fegyvertelenül, s az inquisitio bélyegét hordva magukon: meg nem kísérelhették az erőszakot.

Kémsznlére indultak hát. Ennek eredménye még leverőbb volt rájuk nézve.

Az erdő közelében ott kanyargott a Tájó; szürke hullámai, örvényei forgatagai magukkal hőmpolygették és elnyelték a menekülők minden reményét. A folyót átuszni lehetetlen volt s egyetlen. ut, mely rajta átvezetett, a határőtökkel jól megrakott hid.

Ha csodás megszabadulásuk a tűzhalál elől már kitörlődött volna emlékükből, egészen kétségbe estek volna; de így annak fensége támogatta csüggedő lelküket. Biztak az Istenben és az ő hatalmában.

Már három napot töltöttek az erdőben, rejtekhelyükön, és a szabadító angyal még nem mutatkozott. Testben, lélekben eltörődve tanácskoztak. Sötét volt az éj, Egy szem levél zöreje, száraz ág ropogása

ugrasztotta őket talpra. Az erdő sűrűjéből világosság csillant feléjük. Azt hitték, reményök csillaga van felkelőben, pedig ez legutolsó szikráját is kiolthatta.

A világosság egyre közeledett s a rezgő fény dúsán szűrődött át a fák közt. Kereső, kutató alakok mint árnyak mozogtak.

Menekülőink alig vették ezt észre, s alig látták meg, hogy a lámpafényt alabárdok ércze veri vissza: gyorsan a fákon termettek s reszketve huzódtak meg a lombosabb ágak alatt. Azt az éhségtől elgyötört testet, a kimerüléstől, reménytélenségtől megkínzott lelket úgy sietett mindegyikök elrejteni. mint a Niebelungok kincsét.

Az alakok közeledtek, kihaladtak az erdő széléig s boszusan tértek onnan vissza. Aztán gulába állították fegyvereiket, maguk elé helyezték lámpáikat és fáradtan dőltek le a ropogó levelekre.

A lámpafény pedig ott rezgett a boszus arczokra, a kusza, tajtékzó dühtől eltorzult vonásokra s még kegyetlenebbeknek tüntette fel halvány nyomában az inquisitio szolgáit.

(Folytatása kö. ekezik.)

Pályázat.

Az egri izr. statusquo hitközségnél üresedésbe jött **anyakönyvi hivatal** betöltésére ezennel pályázat nyitattik.

Ezen állomásra csak oly egyének pályázhatnak, a kik erre a törvényes minősítvénynyel birnak. Az alkalmazott köteles egyszersmind a helybeli középiskolai izr. ifjuságnak **a hittant** magyar nyelven előadni és a hitközségi irodában **a jegyzői teendőket** végezni.

Előnyben részesül a ki adott alkalommal magyar hitszónoklatot tartani képes.

Ezen állomással **700 frt évi fizetés**, szabad lakás és a törvényes **anyakönyvi díjak** járnak.

Próbaelőadásra csak a meghívottak jelenhetnek meg, és az utiköltségek csak az alkalmazottnak térítettnek meg.

Kellően felszerelt kérvények alulírt előjárósághoz **f. évi október végeig** nyújtan-dók be.

Eger, 1887. július 27.

Dr. Schönberger Soma s. k.,
Müller Lázár s. k., elnök.

h. jegyző.

Szliács!

Van szerencsém szépen butorozott szobá-
imat (60 krtól 1 frtig naponkint) valamint teljesen
vallásos szabványok szerint vezetett vendéglő-
met ajánlani. Ételek és italok legolcsóbban szá-
mítottatnak irygebnt.

Strausz Jakab

vendéglős Szliácson.

Ő Felsege által szabadalmazott kötszerész.

I-ső cs. kir. kizárólag szabadalmazott ujjonnan javított
ruganyos sérvkötők

sérvvédővel
és biztosító övek

Legujabb találmány az amerikai, uj-nnan javított
ruganyos sérvkötő Poltzerből; ez rugók nélkül van,
tiszta rugyantából művészesen szerte zve s az a
célje, hogy még a legidültebb sérveket is lehető
legrövidebb idő alatt egyenletes fekvésbe hoz a s
úgy-nappal a legerőfeszítőbb munkánál, vagy a sok-
hat járálásnál, mint szintén éjj l alvásban is haszná-
lathatik, a nélkül, hogy a sérvbajban szenvedő
hivatásában legkevésbé is volna akadályoztatva.
Felette nagy haszon, hogy az még éjjel is a testen
maradhat, mivel hogy a szenvedő testrészt kivált-
képen jótékony kellemes nyomást gyakorol s a
legtöb esetben még a sérv biztos gyógyulását is
eszközli. A legtöbb orvosi tekintélyek által elismerve,
megvizsgálva s a legjobbnak találva, prof. Kovács
a sebészeti kóroda alelnöke, dr. Gross Lajos m.
kir. egészségügyi tanácsos, dr. Glück Ignác kir.

törvényszéki orvos által. Alólírott egyszersmind nagy raktárt is
tart angol és francia acélsérvkötőkkel, függesztő készílékeket
(suspensorium) gummitól szövötteket, mint szintén szarvasbőrrel.
A szarvasbőr és gummisuspensoriumok célja, hogy a tágulást
megakadályozzák. Méhfecskendők, lézspárnák, ágybetétek, gummi-
harisnyák s mindennemű gummi árucikkek. Sérvkötőknél kérem
megjelölni: jobb, bal vagy kettős-e, mint szintén a test bőségét
is. Megrendeléseket utánvétel mellett elfogad.

POLITZER MOR,

cs. k. szab. sérvkötőkészítő, Bpest, Deák Ferencz-uteza.

Árak: urak, hölgyek és gyermekek számára, egyoldalúak
darabja 6—10 frt, a kettősnek darabja 10—16 frt, gyermekeknek
felével olcsóbb. Ugyanitt kapható legjobb amerikai sérvkenőcs.
Egy tégely ára 3 frt 50 kr.

Arjegyzékek bérmentve küldetnek.

Ő Felsege az osztr. császár és Magyarország apostol.
királyától, valamint Ő Felsege a belga király által sza-
badalmaztatott.

Legujabb találmányú

Suspensorium

(helytartó.)

Minen férfinak aján-
latos, lovaglónak s
sokat járóknak ok-
vetlen szükséges.

Szövött 60 krtól 1 frt
50 krig. Szarvasbőr
1 frt 60 krtól 2 frt
80 krig. Vulkániro-
zott kautsukból (viz-
mentes) 3 frt.

KELETI SÉRVKÖTŐ.

Még a legelhanyagottabb sérvet is kitódulása
ellen védi. (2) két felváltható pelottával és
sérvvédővel ellátva, mely a sérvet és a
sérvkötőt is izzadás ellen védi, mindig szá-
razon, tisztán és épen tartja. Egyoldalú
6—10 frtig; kettős 12—18 frtig.

Mindennemű gummi és tollsérvkötők,
betegápoló-eszközök,

Gummi különlegességek,
valódi francia óvszerek, Praeservatives stb. stb

Megrendeléseket pontosan és titoktartás mellett eszközö:

KELETI J.

csász. kir. szabad. sérvkötész és ortopédiai műszerész,
BUDAPEST,

Koronaherczeg-uteza 17. szám, a szerviták épületében

Orvo i nyilatkozat: Keleti sérvkötész úr, sérvkötőit betegeim
már hosszabb idő óta a lehető legjobb sikerrel használják, még
legrégibb sérvek ellen is teljesen czélszerűnek bizonyulnak stb.
stb. dr. Hirsch Miksa s. k., orvos és sebész-tudor, a fővárosi
Lókus-kórház v. orvosa, a cs és kir katonai kórház v. orvosa stb.

In zweiter Auflage erschienen:

„Raschi's Pentateuch-Commentar“

vollständig in's Deutsche übersetzt von
JULIUS DESSAUER, em. Rbb. Budapest
(Waitznerstr. 22) Preis 8 Mk. — Gutachten
und Empfehlungen von den hochw. Herrn:
Rbb. Dr. Lehmann, Mainz. Rbb. Dr. Hildeshei-
mer, Berlin. Rbb. Sam. R. Hirsch, Frankfurt.
Rbb. Dr. Kayserling, Budapest. Dr. Adler, Chief
Rabbi of the united Congregation of the British
Empire, London. Dr. Zadok Kahn, Grand Rabbin
de Paris. Dr. D. Kaufmann, Prof. an der Landes
rabbinerschule in Budapest. Prof. Franz Delitzsch
Leipzig, (bestellte 5 deutsche Raschi für's Insti-
tutum Iudaicum). Lic. Dr. Aug. Wünsche in
Dresden, u. A.

